

avtorici »Legniškega bojišča« in »Zlate svobode« razumljivo. Prav tako je videti pretiran naturalizem, s katerim je pisateljica zaključila zgodbo idealne ljubezni med danskim kraljevičem Swenom in Florino, hčerko kralja Filipa. S čisto pripovednega stališča pa je ostala nedokončana samo zgodba grofice Ide de Hainaux.

Prevod tako obširnega besedila gotovo ni lahko delo. Tine Debeljak ga je opravil v splošnem zadovoljivo, tako da se vseskozi gladko bere in vrži tudi primerjavo z izvirnikom. Le tu in tam moti nekaj malenkosti, ki so ušle prevajalcu in ki jih je treba najbrž pripisati na račun prevelike naglice. Poleg besednega reda, ki bi ga bilo treba včasih nekoliko spremeniti, spadajo semkaj zlasti nekatere pravopisne in slovnične napake, nekajkrat pa je prevajalca zapeljal tudi izvirnik, da se ni mogel več domisliti domačega izraza.

Tako beremo že takoj v uvodu: pri papežih je bil interes na tem, namesto papežem je bilo do tega; podanik, nam. podložnik, ljubavnica, nam. ljubimka, blagostanje, nam. blaginja, vel. kazni, nam. kaznuj so sicer slovanske, a neslovenske besede in oblike; pravimo tudi: padem (umrem) take ali drugačne smrti, ne pa s smrtjo; prav tako: skomizgniti (z rameni), ne pa skomigniti ramena; pišemo toliko, kolikor (brez predloga v); bolje je rabiti bojišče kakor bojno polje; nam. leže k počitku pravimo leže spat ali gre počivat; gotov ni isto kakor nared ali pripravljen; potvarjati začudenje se mi zdi zares čudno, pri nas začudenje hlinimo; enako je bolje v puščavi kakor na puščavi; pri osebah rabimo v rod. obliko čigar, ne katerega; prav tako pišemo s strani, ne od strani.

Primerjal sem tudi nekaj mest, kjer me je motil prevod, in ugotovil, da je prevajalca včasih zapeljal izvirnik tako, da je pozabil na slovenščino. Tako na primer konji nimajo skorje, ampak kožo; poljski silač je naš silak, kakor je pravilno na strani II, 69; Boguha se ni pordečila od sramu, ampak je zardela I, 31; podobno: Tankred pordeči nam. zardi kakor mladenič II, 50; pordečiti rabimo vendar le v prehodnem pomenu; prav tako palestinski emir ni rumenel od jeze, ampak rdel II, 267; pravilno je na strani 381: je potemnel od jeze; noge Slovincem ne omedle, ampak odrevene II, 318; prav tako je bolje nezaslišana kakor neslišana (škoda), I, 96; dan sv. Silverija je 20. junija, ne julija (p. czerwiec), II, 252. Ne vem, od kod ima prevajalec stavek: »Ženske so vedno stale ob boku mož v boju samem.« Če bi bil dobesedno prevedel, bi bilo: »Ženske so se vedno borile z možmi, ali kvečjemu ob strani mož (zawdy walczyły przy mężach)«, str. II, 270. Nejasno je: jih... kot rezance ohromijo = skopijo, I, 240. Za: pridi k pameti, bi bilo bolje: spametuj se (II, 338).

To so kajpada malenkosti spričo velikanskega dela, ki ga je sicer moral opraviti prevajalec. Kdor je že kdaj sam prevajal, bo tudi razumel, da takih stvari večinoma ne zakrivi toliko nepoznanje kolikor naglica, h kateri se človek sili sam, ali pa ga k nji priganjajo — drugi. France Vodnik.

Aleš Ušeničnik, Izbrani spisi, VII.—IX. zvezek. Filozofija I—III. Ljubljana 1941. Založila Ljudska knjigarna. Str. 316 + 292 + 304.

Prvotni načrt za izdajo Ušeničnikovih Izbranih spisov, ki jim je urednik avtor sam, je bil preračunan na šest zvezkov. Teh šest zvezkov je zbralo v glavnem le avtorjeve krajše razprave, raztresene v obširnih letnikih Kato-

liškega obzornika, Časa in drugod. Tako je predstavila ta serija Izbranih spisov ogromno publicistično delo našega najplodovitejšega pisatelja filozofskih, apologetskih in kulturnovzgojnih razprav. Kako je založnica z njo zadostila ne le svoji dolžnosti, da se oddolži največjemu slovenskemu katoliškemu ideologu, temveč zlasti potrebam časa, ko je z izdajo teh razprav posredovala tudi mlajšemu rodu za vse čase veljavne smernice verskega, kulturnega, političnega in socialnega življenja, smo že sproti poudarili.

Še preden je bila ta serija zaključena, je založnica javila izdajo nadaljnjih šestih zvezkov, ki naj v novi priredbi prineso pisateljeva najpomembnejša dela, predvsem njegovo Filozofijo, Knjigo o življenju in Sociologijo. Povečani načrt je mogel biti sprejet v naši kulturni javnosti le z nedeljenim priznanjem; kajti dobili bomo z njim celotnega Ušeničnika in v Izbranih spisih ne bo manjkalo vprav plodu avtorjevega življenjskega dela na področju filozofije in sociologije. Sicer pa je prvi zvezek Uvoda v filozofijo že sam klical po ponatisu, ker je že pred leti v knjigotrštvu popolnoma pošel. Škoda je le, da ni bil že prvotni načrt tako široko zasnovan in niso ta dela izšla na čelu celotne zbirke, kamor bi spadala.

Prvi nadaljnji trije zvezki Izbranih spisov (VII.—IX. zvezek) obsegajo Ušeničnikovo največje in najpomembnejše delo, njegovo Filozofijo, to je njegov Uvod v filozofijo, ki je bil izšel v dveh zvezkih kot prva znanstvena publikacija Bogoslovne akademije v Ljubljani nekako pred dvajsetimi leti, v novi priredbi. Neupravičeno skromni naslov Uvoda je sedaj zamenjal upravičeni naslov Filozofija, zakaj če naj bo filozofija — kakor jo pisatelj sam definira — »veda o prvih počelih in zadnjih vzrokih« (VII, 11), po pravici nosi vprav to delo to ime.

Res pa Ušeničnik s svojo Filozofijo ne stopa pred nas kot nov filozof, s povsem novim filozofskim sistemom, marveč gradi svojo filozofijo iz nepremakljivo trdnih temeljev Aristotela in sv. Tomaža Akvinskega in je njegovo delo v tem, da tudi nam posreduje njuno veličastno in mogočno zgradbo, zlasti pa v tem, da z gledišča teh temeljev ocenjuje in presoja raznotere, a do temeljev nasprotujoče si filozofske sisteme moderne dobe. Tako je njegova pomembnost ta, da po mnogih blodnjah — sicer tudi po resnici hrepenecih, a mimo resnice v praznino tipajočih — modernih mislecev utira znova pot k resnici.

»A modernim niti pojmi resnica, izvestnost, spoznanje niso več skupni. Modernim je spoznanje samo postalo problem« (VII, 15). Tako toži pisatelj v uvodu in zato si zastavlja za svojo prvo nalogo, da odgovori na vprašanje, kaj je s filozofijo, kaj je zlasti s filozofijo o transcendentnem, z metafiziko. »Filozofija mora najprej tako rekoč sama sebe ‚uvesti‘, sama sebe ‚overoviti‘« (VII, 17). Zato je ves prvi zvezek posvečen spoznavnemu problemu. Osnovna filozofija, kot imenuje pisatelj ta del Filozofije, obravnava spoznavni problem v treh oddelkih. Splošna spoznavna kritika odgovarja na vprašanje, ali moremo biti o čem zares izvestni. Tu zlahka uvidimo, da ne moremo pritegniti niti skepticizmu, ki mu prava izvestnost načelno ni možna, niti dogmatizmu, ki mu je izvestnost nekaj prvotnega, česar ni treba šele dokazovati, temveč da si moremo izbrati le srednjo pot, kritikizem metodičnega dvoma. Spričo zmožnosti refleksije, s katero duh lahko izvršuje kontrolo nad

svojim delovanjem, tako zadenemo na prvo znanstveno izvestnost že ob klasični formulaciji sodbe »Cogito, ergo sum«. To je tista osrednja točka, ki osvetljuje pot do prvih spoznav in vključuje tudi že prva načela. Vendar ostane odprto vprašanje, po čem spoznamo, da smo resnično izvestni. Odgovor na to pa nam daje razvidnost. Drugemu oddelku, posebni kritiki, je namen, da presodi spoznavno vrednost posameznih vrst naših spoznav. Tod se ocenjujejo najprej spoznave notranjega izkustva, a med najbolj problematičnimi je vprašanje vrednosti naših čutnih zaznav, saj se vprav tu razhajata dve nasprotujoči si struji, idealizem in realizem. Prav tako izpričuje problematiko vrednosti splošnih idej že stara pravda o univerzalijah med nominalisti, konceptualisti, skrajnimi realisti ter zmernimi realisti. Tretje temeljno vprašanje posebne kritike je objektivna osnovanost sodb, pri čemer je zopet njena naloga, da premaga zlasti stališče Kantovega apriorizma. Posveča pa posebna kritika pozornost tudi deduktivnim in induktivnim sklepom ter verovanju.

Jedro noetike, tretjega dela osnovne filozofije, je v vprašanju, kako se vrši naše spoznavanje. Zopet so naziranja zašla v dve nasprotujoči si skrajnosti, v senzualizem in v aprioristični racionalizem, dočim ubira zmerni intelektualizem srednjo pot, poudarjajoč čutni izvor idej in spoznavalno zmožnost, ki te ideje s svojo abstraktivno silo razbira iz čutnih podatkov. Tako ostane filozofu še zadnja naloga osnovne filozofije, da prikaže, kako je mogoče spoznati svet, dušo in Boga, in s tem utemelji možnost metafizike.

Drugi in tretji zvezek Filozofije sta njen metafizični del in obsegata metafiziko o svetu (kozmozologijo), metafiziko o duši (psihologijo) in metafiziko o Bogu (naravno teologijo). Temelj vse metafizike je Aristotelov nauk o deju in možnosti. Pod tem vidikom zajema kozmologija bistvo teles in razpravlja nato o razsežnosti, trpnosti in dejavnosti teles ter o prostoru in času. Na istih osnovah se gradi metafizika živih bitij, izhajajoč zopet iz temeljev Aristotelovega vitalizma. Končni izsledek so ji tri stopnje življenja. Mimo vprašanj, ali je svet slučajen skupek raznih teles ali marveč urejena enota, ali je končen ali neskončen, časoven ali večni, je glede na svet po aktualnosti v ospredju vprašanje, ali je svet stalen ali v razvoju, saj se tu križata najprej konstančna in descendenčna teorija in — v okviru zadnje — razne oblike: darvinizem, lamarkizem in teleološka descendenčna teorija.

Psihologija obravnava v svojem prvem delu duševne pojave in je mimo klasifikacije duševnih pojavov, mimo analize skupinskih duševnih pojavov in mimo prikaza raznih psihičnih posebnosti, njena naloga predvsem ta, da odloči v vprašanju nuje in svobode v naši duševnosti. »Vse drugače pojmuje duševnost, kdor priznava svobodno voljo, drugače, kdor jo zanikuje. A tudi sicer je to vprašanje velikega pomena.« (VIII, 222.)

Psihologiji o duši je pglavitni namen, da zavrne materialistično pojmovanje duševnih pojavov in afirmira dušo kot posebno netvarno podstat in da v vprašanju razmerja duše in telesa utrdi teorijo substancialnega edinstva duše in telesa, potem ko prikaže nevzdržnost psihofizičnega paralelizma, teorijo medsebojne vzročnosti in podobno. Posebno poglavje psihologije govori še o nesmrtnosti duše, konča pa z vprašanjem živalske duše.

»Najvišje, o čemer more razmišljati človeški duh, je Bog. Zakaj Bog, če je, je začetek in konec vsega stvarstva. Zato tudi noben filozof ne more

mimo vprašanja o Bogu« (IX, 81). Metafizika brez metafizike o Bogu bi ostala le nedovršena zgradba, z njo doseže šele svoj vrh in zaključek. Prvi problem, ki si ga metafizika o Bogu postavlja, je v vprašanju, ali so dokazi o božjem bivanju možni in ali so potrebni. Sledi problem dokazne moči posameznih dokazov, nato pa razpravlja o božjem bistvu ter o razmerju Boga do stvari.

Metafizika je s tem dograjena do najvišjega vrha in Filozofija se vrača ob koncu zopet k človeku, motreč še dvoje, s čimer se dviga človek nad čutni svet in kar označuje njegovo razmerje do Boga: religijo in nravnost, razpravljajoč o njih z metafizičnega, psihološkega in zgodovinskega stališča.

»Kaj bi radi doumeli? Sebe in svet. A pokazalo se je, da ne sveta ne sebe ne moremo doumeti brez Boga« (IX, 281). Tako zaključuje pisatelj svojo metafiziko in prikazuje njen smisel: da z njo z znanstvenega stališča zopet vrne temelj veri v Boga, ki ga ji je izkušala izpodkopati znanost brez Boga.

Niti temeljne postavke Filozofije, niti avtor ne potrebujeta pritrditve in odobravanja. To je filozofija, ki edina povsem zadovolji resnice žejnega duha, ki je ostala nepremakljiva v svojih temeljih in h kateri se vrača, četudi nevede in nehote, skoraj vsa sodobna filozofija. Avtor pa ji je mislec, ki ji je z neizmernim darom za najgloblja razglabljanja in z neutrudnim delom pregledal brezbrežna morja njene problematike s tolikšno jasnostjo, da z največjo lahkoto uči. Tako je njegova beseda jasna in kar preprosta spričo teže obravnavanih vprašanj. Posebno odlična pa je njegova metoda, s katero izlušči vsakokrat najprej jedro in smisel vprašanja, razčisti pojme, izčisti predvsem izrazoslovje, nato pa tehta ugovor za ugovorom, dokler se mu ne izkristalizira jasen in točen odgovor.

Tako predstavlja njegova Filozofija ne le v sebi zaključenega sistema, temveč tudi najmetodičnejši učbenik, ki bo služil filozofu kot temelj in kot kažipot na nadaljnji študij. Zanj navaja ob posameznih poglavjih tudi mnogo zadevne literature. Ni pa knjiga pisana le za filozofa, saj zadevajo v njej obravnavana poglavja prav tako tudi biologa, fizika, geologa. Njena vsebina naj bi postala last slehernega izobraženca.

Tudi stvarno in imensko kazalo k vsem trem zvezkom, dodano ob koncu tretjega zvezka, bo svojemu namenu dobro služilo. Manj skrbna pa je korektura, vendar si pogoške vsakdo lahko sam popravi. J. Rakovec.

Umetnost

Johann Heinrich Fübli.

K dvestoletnici rojstva (1741—1825).

Genialna osebnost, ki se ima zahvaliti dejstvu, da je skoraj neznana, le usodni razrvanosti svojega notranjega bistva. Morda tudi usodnemu času svojega rojstva. Človek z genialno razgledanostjo, duhovno viharno razgiban, prva viharna bliskavica kot napovedovalka duhovne tragedije konca 19. stol. Njegova volja po izrazu duhovnosti v umetnostnem oblikovanju zadene na zgodnjo klasicistično obliko kake Angelike Kauffman, Gottfrieda Schadowa, W. Tischbeina, P. Langerja in drugih. Razklana osebnost že po svoji naravi se razvija v času, ki je sam notranje razdvojen, v času izzvenevanja baročne